וערבית במערב א"ר יוחנן בן נורי עדי שקר הם [א]כשבאו ליבנה קיבלן רבן גמליאל ועוד באו שנים ואמרו ראינוהו בזמנו ובליל עיבורו לא נראה [ב]וקיבלן ר"ג אמר רבי דוסא בן הורכינס עדי שקר הן היאך מעידים על האשה שילדה ולמחר כריסה בין שיניה אמר לו רבי יהושע רואה אני את דבריך שלח לו ר"ג גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעותיך ביוה"כ שחל להיות בחשבונך הלך ומצאו ר"ע מיצר אמר לו [ג]יש לי ללמוד שכל מה שעשה ר"ג עשוי שנאמר [1]אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם בין בזמנן בין שלא בזמנן אין לי מועדות אלא אלו בא לו אצל ר' דוסא בן הורכינס אמר לו אם באין אנו לדון אחר בית דינו של ר"ג צריכין אנו לדון אחר כל בית דין ובית דין שעמד מימות משה ועד עכשיו שנאמר [2]ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים אלא ללמד שכל שלשה ושלשה שעמדו בית דין על ישראל הרי הוא כבית דינו של משה נטל מקלו ומעותיו בידו והלך ליבנה אצל ר"ג ביום שחל יוה"כ להיות בחשבונו עמד ר"ג ונשקו על ראשו אמר לו בוא בשלום רבי ותלמידי רבי בחכמה ותלמידי שקבלת את דברי: **גמ'** תניא אמר להם ר"ג לחכמים כך מקובלני מבית אבי אבא [ד]פעמים שבא בארוכה ופעמים שבא בקצרה א"ר יוחנן מ"ט דבי רבי[ה] דכתיב [3]עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו שמש הוא דידע מבואו ירח לא ידע מבואו רבי חייא חזייא לסיהרא דהוה קאי בצפרא [ו]דעשרים ותשעה [א]שקל קלא פתק ביה אמר לאורתא בעינן לקדושי בך ואת קיימת הכא זיל איכסי [ז]א"ל רבי לר' חייא זיל לעין טב וקדשיה לירחא ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקים ת"ר פעם אחת נתקשרו שמים בעבים ונראית דמות לבנה בעשרים ותשעה לחדש כסבורים העם לומר ר"ח ובקשו ב"ד לקדשו אמר להם ר"ג כך מקובלני מבית אבי אבא [ח]אין חדושה של לבנה פחותה מעשרים ותשעה יום ומחצה ושני שלישי שעה וע"ג חלקים ואותו היום מתה אמו של בן זזא והספידה ר"ג הספד גדול לא מפני שראויה לכך אלא כדי שידעו העם שלא קידשו ב"ד את החדש: הלך [ט]ר"ע (ומצאו) מיצר כו': איבעיא להו מי מיצר ר"ע מיצר או רבי יהושע מיצר ת"ש דתניא הלך ר"ע ומצאו לרבי יהושע כשהוא מיצר אמר לו [י][רבי] מפני מה אתה מיצר אמר לו [י](רבי) עקיבא ראוי לו שיפול למטה י"ב חדש ואל יגזור עליו גזירה זו א"ל רבי תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתני אמר לו אמור אמר לו הרי הוא אומר [4]אתם [5]אתם [ט]אתם ג' פעמים אתם [ו]אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין אתם אפילו מוטעין בלשון הזה אמר לו עקיבא נחמתני נחמתני: בא לו אצל רבי דוסא בן הורכינס כו': ת"ר [ט]למה לא נתפרשו שמותם של זקנים הללו שלא יאמר אדם פלוני כמשה ואהרן פלוני כנדב ואביהוא פלוני כאלדד ומידד ואומר [6]ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן ואומר [7]וישלח ה' את ירובעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל ירובעל זה גדעון ולמה נקרא שמו ירובעל שעשה מריבה עם הבעל בדן זה שמשון ולמה נקרא שמו בדן דאתי מדן יפתח כמשמעו

ואומר

וערבית במערב. את החדשה: **עדי שקר הם.** דקיימא לן (לעיל דף כ:) עשרים וארבעה שעי מכסי סיהרא כך פירשו רבותי ולבי נוקפי מדקתני בברייתא פעמים שבא בארוכה פעמים שבא בקצרה ואין לשון ביאת ארוכה וקצרה נופל כאן שהרי מתוך קוטנה הישנה היא נכסית מבני מערב כשהיא במזרח לפני חידושה. ונראה לי דעל החדשה העידו ועדי שקר דקאמר רבי יוחנן בן נורי לפי שאינה ממהרת לרוץ כ"ב שעות שביום מתוך המזרח לתוך המערב (א) וע"ז קאמר פעמים שבא כדלך ארוכה ושוהה לבא: **ועוד באו שנים ואמרו ראינוהו בזמנו.** ביום שלשים: **ובליל שלשים.** שהיו מלפין ב"ד והעם שתהא מגולה ויראוה מאחר שהעדים ראוה ביום לא נראה להם: **רואה אני את דבריך.** לעבר את החדש: **הלך ומצאו.** הלך ומצאו ר"ע לר' יהושע מיצר על שהנשיא גזר עליו לחלל יום הכפורים: **אשר תקראו.** בקריאת בית דין תלאו הכתוב: **בא לו.** ר' יהושע אצל רבי דוסא: **למה לא נתפרשו שמותן כו'.** שאם בא אדם לדון אחר בית דין שבימיו ולומר וכי בית דין זה כמשה ואהרן כאלדד ומידד אומרים לו שמא חשוב הוא כשלשה מן הסתר שלא נתפרשו שמותם: **גמ' דחזי' לסיהרא.** ישנה: **שקל קלא.** פיסת רגבים מוט"א בלע"ז: **לאורתא בעינן לקדושיך.** צריכין אנו לעשות הלילה יום טוב של ראש השנה לחסר את אלול ולאיים על העדים לומר ראינוהו בזמנו לקדשו למחר ואף על פי שלא ראוהו לפי שהיה עיבור החדש דוחה את יום הכפורים אלל שבת: **ואת קיימת הכא.** ואם תהא נראית ערבית שוב לא יקדשו את החדש למחר כדאמרן לעיל פרק קמא (כ:) צריך שיהא לילה ויום מן החדש שאם נראית הישנה לאור כ"ט אין מקדשין מחר את החדש: **זיל לעין טב וקדשיה.** דואג היה שלא ירגנו עליו בני עירו כשיקדשנו למחר לפי שראו הישנה כל יום כ"ט וסלק תלונותם מעלי. ומורי פירש שגזרו גזרה (ט) במקומו שלא יקדשו את החדש: **דוד מלך ישראל.** נמשל כלבנה שנאמר בו (תהלים פט) כסאו כשמש נגדי כירח יכון עולם: [י](**ונראית דמות לבנה בעשרים ותשעה**): **שידעו שלא קדשו בית דין את החדש.** שאין מספידין ביום טוב: **אתם אתם אתם.** שלשה זמנין כתיב אשר תקראו אותם בפרשת שור או כשב וקרי ביה תקראו אתם: **שוגגין.** מאליהן כסבורין שהוא ראוי להתעבר וטועין: **מוטעין.** על ידי עדי שקר: **שלא יאמר אדם.** על בית דין שבימיו וכי פלוני ופלוני כמשה ואהרן שאשמע לו עכשיו שלא נתפרשו אמור לו אם אינו כמשה ואהרן הרי הוא כאחד מאלו זקנים שאינך יודע מי הם: **ואומר ה' אשר עשה את משה ואת אהרן.** שמואל הנביא אמר לישראל הקדוש ברוך הוא עשה לכם נסים על ידי ששה זקנים הללו משה ואהרן ירובעל ובדן ויפתח ושמואל:

ואומר

לאורתא מקדשין לך ואת קיימת הכא. תימה הא שפיר אפשר שיהא המולד ביום ל' קודם י"ח שעות שיכולה לראות ביום ותראה הישנה ביום כ"ט שחרית אפילו לבני מערב שמא לא היה כל כך שחרית שכבר יצא שמש בגבורתו שלא היתה ראויה לבני מערב ובקונטרס פי' ואת קיימת הכא ואם תהא נראית ערבית שוב לא יקדשו החדש למחר כדאמר בפ' קמא (דף כ: ושם) וצריך שיהא לילה ויום מן החדש שאם נראית הישנה לאור עשרים ותשעה אין מקדשין מחר את החדש וזה אי אפשר להיות כדפרישית בפ"ק (שם ד"ה חלות): **זיל** לעין טב וקדשיה. שם היו קבועים לקדש את החדש כדאי' בפסיקתא בפסוק תקעו בחדש שופר למה בית דין מקדשין החדש בעין טב לפי שהוא בית הועד אמר הקב"ה בית מועד של כל העולם שנאמר (ישעיה נ) כי מציון תצא תורה ואמרי' בירושלמי כשם שתוקעים ביבנה כך תוקעים בעין טב משמע שהיה שם בית דין קבוע דומיא דיבנה:

שהימים

מסורת הש"ס

א) [גלו"ל דבי רבן גמליאל], ב) ס"א דכ"ט בירחא, ג) [פסחים סב: שבועות יח:], ד) ס"א ולוזה ואכסי, ה) [ומצאו ר"ע], ו) ס"א, ז) ס"א ליתא, ח) [תוספתא ספ"א], ט) גמ"א: שמד, י) ס"א ליתא,

◆

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: ויקרא כג ד
2. וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל: שמות כד ט
3. עָשָׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים שֶׁמֶשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ: תהלים קד יט
4. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי: ויקרא כג ב
5. אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַייָ עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ: ויקרא כג לז
6. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם יְיָ אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת אֲבֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: שמואל א יב ו
7. וַיִּשְׁלַח יְיָ אֶת יְרֻבַּעַל וְאֶת בְּדָן וְאֶת יִפְתָּח וְאֶת שְׁמוּאֵל וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ בֶּטַח: שמואל א יב יא

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עדי שקר כו' לתוך המערב ושפיר נופל כאן פעמים שבא כו' ושוהה לבא ופעמים שבא בדרך קצרה והס"ד:

◆

מוסף רש"י

פתק ביה. זרק בו (שבועות יח: טיו יו:).

עין משפט נר מצוה

כד א ב מיי' פ"ג מהלכות קידוש החדש הלכה ו:
כה ג מיי' שם הלכה י:
כו ד מיי' שם פ"ו הלכה (כד) [כג]:
כז ה מיי' שם פ"ח הלכה א:
כח ו מיי' שם פ"ג הלכה י:

◆

לעזי רש"י

מוט"א. רגב אדמה.

◆

רבינו חננאל

תניא אמר רבן גמליאל לחכמים כך מקובלני מבית אבי אבא פעמים שבא בארוכה פעמים שבא בקצרה, ועכשיו בא בקצרה. אמר ר' יוחנן מהאי קרא עשה ירח למועדים, כלומר לפי מה שיזדמן לו. אבל שמש לא, אלא ידע מבואו. ר' חייא [חזייא] לסיהרא בצפרא דכ"ט בירחא דקאי במזרח, שקל אבנא רמא ביה, לאורתא מקדשינן לך על חשבון המולד ולא תיראה הלילה במערב, זיל בדרך קצרה. מצינו שנמשלה מלכות בית דוד כירח, שנאמר כירח יכון עולם ועד בשחק וגו', לפיכך א"ר לר' חייא זיל לעין טב וקדשיה לירחא, ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקיים. כלומר נתקיימה ראיית הלבנה בעולם. תנו רבנן פעם אחת נתקשרו שמים בעבים, ודימו בני אדם שהחשיך, וראו דמות לבנה ביום כ"ט לחדש. אמר להו רבן גמליאל כך מקובלני מבית אבי אבא, שאין חדשה של לבנה פחותה מכ"ט ימים ומחצה וב' שלישי שעה וע"ג חלקים. ואותו היום מתה אמו של בן זזא והספידה רבן גמליאל להודיע לכל שלא נתקדש החדש. ועוד באו שנים ואמרו ראינוהו בזמנו כול'. פיר' באו שנים שאמרו ראינוהו ליל ל', ולילי ל"א לא נראתה, וקיבלן רבן גמליאל וקבע ראש שנה יום שלשים. ואמר ר' דוסא עידי שקר, ראוי להיות ראש שנה למחר. והורה ר' יהושע לדבריו כול', עד א"ל רבי עקיבא לר' יהושע ר' תרשוני לומר לפניך ממה שלמדתני. אמר לו אמור. אמר לו היה לו לכתוב אלה מועדי ה' מקראי קדש וודיי, למה כתיב אשר תקראו אתם שלשה פעמים, אלא ללמד שאין מועדים עד שתקראו יום פלוני מועד. ולמה שלש פעמים כתיב תקראו, ללמד אפילו שוגגים מוטעין ואפי' מזידין, אין מועד אלא מה שתקראו. אמר לו עקיבא נחמתני. בא לו, ר' יהושע, אצל ר' דוסא תנו רבנן למה לא נתפרשו שמותן של זקנים צדיקים, שלא יאמר פלוני כמשה ואהרן, פלוני כאלדד ומידד. ואומר ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן וגו'.